

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Kulturnämnden

Datum:
2024-03-18

Diarienummer:
KTN-2019-0223

Handläggare:
Anna Holmbom

Konstprogram för Kungsängen

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** godkänna upprättat förslag till konstprogram för konstnärlig gestaltning inom projektet Kungsängen

Ärendet

För området Kungsängen har ett övergripande konstprogram tagits fram. Temat för konstprogrammet är *Kontraster - från industri till grönska* som både knyter an till Kungsängens historia och tillför nya dimensioner till den framtida utvecklingen. Konstprogrammet ska ligga till grund för konstnärliga gestaltungsprojekt i området, vilka fördjupas i uppdragsbeskrivningar och kravspecifikationer.

Beredning

Utifrån det reviderade områdesprogrammet för Kungsängen från år 2009 ska området utvecklas från ett slutet industriområde till en grönskande tillgänglig plats för allmänheten. Det ska vara en blandad stadsmiljö med bostäder, arbetsplatser, butiker och service. Årummet ska också förstärkas som en grön och lummig park med närhet till vattnet i Fyrisån.

Utbyggnaden av området förväntas ta lång tid, mer än 30 år. Ett flertal kvarter har redan byggts om, några är under ombyggnation och andra ska komma att byggas om under kommande år. De offentliga konstsatserna kommer tillämpas i takt med utvecklingsprocessen.

Offentlig konst kan bidra till att synliggöra olika processer som pågår i området genom bland annat dialogarbeten, konstnärliga förstudier och tillfällig offentlig konst. Vid permanenta satsningar är det viktigt att den offentliga konsten kommer in tidigt i bygg- och planeringsprocessen, men i och med att byggprocessen redan är i gång inom vissa

delar av Kungsängen så kan den offentliga konsten i de fallen behöva komma in senare i processen.

Föredragning

De konstnärliga insatserna i Kungsängen planeras till allmän platsmark samt till kommunala institutioner som exempelvis skolor och förskolor. Dessa platser är offentliga och utgör därmed rum som är tillgängliga för alla. Den konst som placeras utomhus på allmän platsmark blir dessutom tillgänglig för invånare under dygnets alla timmar.

Platser som anses lämpliga att undersöka för ny offentlig konst inom Kungsängen är: Green line, Norra Hovstallängen, Ångkvarnen, Kvarteret Varvet och Tullgarnsparken med området intill Tullgarnsbron. Dessa platser anses lämpliga att utreda för ny offentlig konst eftersom de är platser som berörs av stadsutvecklingen inom de närmaste åren. Konstsatsningarna kan både vara permanenta och tillfälliga. Till dessa platser kan också befintlig offentlig konst komma att flyttas från Uppsala centralstation som är under omvandling.

Temat för konstprogrammet är *Kontraster – från industri till grönska*. Kontraster kan, förutom stora skillnader mellan färger och ljusförhållanden, också syfta till andra motsatser, som exempelvis lätt och tungt, litet och stort, varmt och kallt, gammalt och nytt, öppet och stängt, hårt och mjukt. Kungsängens forna industri som funnits på platsen med sina hårdgjorda ytor står i kontrast till de mjuka organiska formerna som grönskan för med sig.

I framtagandet av konstprogrammet har dialog förts med Uppsala kommuns stadsbyggnadsförvaltning och aktuella aktörer i området. Dialogparterna har bidragit med information om pågående processer och framtida utveckling av platsen. De har också fått information om konstprogrammet samt fått möjlighet att bidra till programmets innehåll. Enheten för offentlig konst deltog dessutom i Uppsala kommuns invånardialog under hösten 2023 gällande utvecklingen av Green line.

I fortsatt dialog inom konstprogrammets konstprojekt tillsätts konstkommittéer som kan bestå av exempelvis boende från närområdet, aktuella aktörer samt intressegrupper på platsen.

För de olika konstprojekten inom Kungsängen kommer specifika uppdragsbeskrivningar med kravspecifikationer att tas fram utifrån konstprogrammet. Uppdragsbeskrivningen kommer ligga till grund för urval av konstnär som får skissuppdrag. Vid godkänt skissförslag får konstnären ett gestaltungsuppdrag. Denna arbetsprocess följer Uppsala kommuns riktlinjer för arbete med offentlig konst.

Ekonomiska konsekvenser

Den detaljerade budgeten för investeringsmedel anger ekonomiska konsekvenser för konstnärliga gestaltungsprojekt inom konstprogrammets omfattning.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 18 mars 2024
- Bilaga 1. Konstprogram för Kungsängen
- Bilaga 1.1. Kartor över Kungsängen
- Bilaga 1.2. Platser för offentlig konst

- Bilaga 1.3. Befintlig offentlig konst
- Bilaga 1.4. Dialogparter
- Bilaga 1.5. Källor

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Konstprogram

Handläggare:
Anna Holmbom

Konstprogram för Kungsängen

Innehåll

Metod och process.....	3
Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens uppdrag avseende offentlig konst.....	3
Konstprogram	3
Arbetsmodell och beslutsprocess.....	3
Urvalsarbete.....	3
Bakgrund	3
Historik.....	3
Förutsättningar för konstnärlig gestaltning	5
Konstprogram för Kungsängen.....	6
Konstnärlig inriktning.....	6
Platser för offentlig konst	7
Dialoger.....	8
Samarbetsparter.....	9
Tidplan	9
Ekonomiska konsekvenser.....	10
Bilagor	10

Metod och process

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens uppdrag avseende offentlig konst

Enligt Uppsala kommuns reglemente ansvarar kulturnämnden för kommunens konstnärliga gestaltningsprojekt, konstinköp och konstsamlingar. Inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ansvarar enheten för offentlig konst för konstnärliga gestaltningsprojekt i utomhus- och inomhusmiljö, konstinköp vad gäller konst avsedd för offentliga miljöer i Uppsala kommun, förvaltning av den offentliga konsten samt pedagogiskt förankringsarbete kring den offentliga konsten. Genom Uppsala kommuns styrdokument, Mål och budget, Kulturpolitiskt program (2020) samt kulturnämndens verksamhetsplan anger de förtroendevalda politikerna de övergripande målen samt de ekonomiska ramarna för den offentliga konsten. Konstären, där konstnärliga bedömningar ingår, hanteras och verkställs av sakkunniga tjänstepersoner inom kultur, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Konstprogram

Konstprogrammet är en programhandling som beskriver förutsättningarna för de konstnärliga insatserna i angivet område. Det innefattar förutsättningar, process, inriktning eller teman, platser, visioner och utvecklingsplaner för platsen. Programhandlingen beskriver också hur kommunen planerar att arbeta med dialoger med invånare samt plan för samverkan med exempelvis näringslivet, befintliga fastighetsägare, bolag eller byggaktörer.

Arbetsmodell och beslutsprocess

I arbetet med offentlig konst följer Uppsala kommun lagen om offentlig upphandling. Enligt Uppsala kommuns modell beslutar kulturnämnden om konstprogram och gestaltningsuppdrag enligt delegations- och arbetsordning. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens sakkunniggrupp tar de formella besluten om val av konstnärer och uppdrag. Konstprogrammet ligger till grund för kravspecifikationer och uppdragsbeskrivningar för olika delprojekt.

Urvalsarbete

I arbetet med urval av konstnärer ska frågor rörande kvalitet, mångfald, åldersspridning och genus ligga till grund för att få en så jämlig samling som möjligt. För de olika delprojekten kommer en specifik uppdragsbeskrivning med kravspecifikation att tas fram utifrån konstprogrammet som kommer ligga till grund för urvalsarbetet. Ett större urval av konstnärskap tas fram av projektledare, beslut tas efter beredning i kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens sakkunniggrupp.

Bakgrund

Historik

Kungsängen, som idag är belägen i Uppsalas centrala delar, var från början en ängs- och åkermark. Området tillhörde den kungsgård som under medeltiden låg i Uppsalas sydligaste utkant. Kungen hade gårdar runt om i landet för att kunna försörja sitt följe.

Under medeltiden kallades den sydligaste stadsdelen öster om ån för *Islandet*. Namnet kom förmodligen till i samband med att det intilliggande området där ån då vidgade sig till en grund sjö blev isbelagd under vintertid. Årligen hölls där den så kallade Distingsmarknaden på den tjocka isen.

Efter att kungsgården i Uppsala eldhärjades i stadsbranden år 1543 lät Gustav Vasa uppföra en ny kungsgård på den västra sidan om Fyrisån i stället. Kungsängen var därefter och fram till början av 1800-talet ett glest bebyggt område där marken användes för odling. Staden tog slut vid den gamla tullgränsen som slutade vid Strandbodgatan där stadens köpmän hade packbodar för att förvara sina varor.

Efter stadsplaneändringen år 1859 gavs kvarteren i Kungsängen namn från fornnordisk mytologi. Exempel på kvartersnamn är kvarteren Hugin, Munin, Sleipner, Gungner, Sigurd och Fjalar. År 1860 hade Uppsala Gasverk byggts färdigt i kvarteret Munin, som på den här tiden låg där kvarteret Gasklockan ligger idag. Gasverket levererade gas till stadens hushåll och gatubelysningen.

Uppsalas befolkning ökade kraftigt under mitten av 1800-talet på grund av industrialismens intåg och den nya järnvägen som stod klar år 1866. Järnvägen ledde både till Stockholm och ner till hamnen vid Fyrisån. Först då kom frågan om en utbyggnad av stadens södra del på tal, som på den tiden sträckte sig till Kungsängen.

I och med 1880 års stadsplan blev årummet längs med Fyrisån ett av de större huvudstråken i staden. Det byggdes påkostade hus längs med Östra Ågatan och kajerna längs med åns hamnplats stensattes. Via hamnen och järnvägen fanns det goda transportmöjligheter.

År 1882 grundades sjukhuset Samariterhemmet av Ebba Boström som samtidigt lät inrätta ett räddningshem för unga flickor. Samariterhemmet erbjöd även utbildning av sjuksköterskor och diakonissor. Än idag står sjukhusbyggnaden kvar i kvarteret Högne och ägs av stiftelsen Samariterhemmet Diakoni.

Under samma tidsperiod utvidgades den nordöstra delen av den stora trädallén längs med Hamnesplanaden till en torgplats där det bedrevs grishandel. Kungsängsgatan, som både då och än idag går från Stora torget i Uppsala centrum till torget i Kungsängen, blev under andra halvan av 1800-talet ett viktigt butiksstråk med rikt varierande detaljhandel. År 1909 fick torget namnet Kungsängstorg, men i folkmun kallades det för Svintorget eftersom det bedrivits grishandel på platsen.

I stadsplanen från år 1921 utökades Kungsängen ytterligare och avsattes för industriändamål. Området utvecklades snabbt under 1900-talet till ett stort sammanhängande industriområde bestående av både små- och storskaliga industribyggnader i tegel och puts, exempelvis verkstads- och silobyggnader. Det byggdes också mindre byggnader i form av arbetarbostäder i områdets norra del. Under slutet av 1900-talet började bostadsföretag och byggnadsentreprenörer att köpa mark i området för att uppföra byggnader för kontor och handel.

I Kungsängens sydligaste del finns Kungsängsverket som renar Uppsalas avloppsvatten. Reningsverket byggdes på 1940-talet och har byggts ut succesivt sedan dess.

Längre söderut längs med Fyrisån finns Uppsala Kungsängs naturreservat. Området blev ett naturreservat år 1951 och förvaltas och ägs av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Här blommar om våren Upplands landskapsblomma kungsängsliljan. Blomman har fått sitt namn från Kungsängen efter att Carl von Linné hittade den i området år 1740.

År 1967 avvecklades gasverket i kvarteret Munin och på 1970-talet stod Livsmedelsverket och Länsstyrelsens nya byggnader klara i området. Riksbanken lät år 1990 uppföra en ny byggnad på Kungsängstorg i postmodernistisk stil ritad av arkitekten Carl Nyrén. I samma veva rustades torget upp i en strävan att skapa en grön oas i staden. Landskapsarkitekten Håkan Qvarnström stod för utformningen.

Uppsala kommun tog år 1992 fram ett områdesprogram för förnyelse av Kungsängen för att på så sätt samordna utvecklingen och också säkerställa att även bostäder byggdes i kommunen. Det bestämdes då att området skulle utvecklas enligt modellen för den traditionella rutnätsstaden. Det skulle dock bli bredare gator och mer grönska. I programmet angavs principer för bebyggelsens utformning och innehåll vad gällde infrastruktur, gator, torg och parker.

Den största delen av programområdet utgjordes av privatägd tomtmark medan kommunen ägde områdets gatunät samt några fastigheter mellan Kungsängsesplanaden och Kungsängsleden. Garageområdet tillhörande Gamla Uppsala buss låg på kommunal mark i den norra delen av området.

På grund av lågkonjunkturen under 1990-talet kom det att dröja fram till 2000-talet innan bostadsbyggandet påbörjades. Områdesprogrammet från år 1992 kom att revideras både år 2001 och 2009, men ambitionen att åstadkomma en blandad stadsmiljö med bostäder, arbetsplatser, butiker och service gäller fortfarande. I programmet lyfts också att årnumret ska förstärkas som en grön och lummig park med närhet till vattnet i Fyrisån.

Utbyggnaden av Kungsängen förväntas ta lång tid, mer än 30 år totalt. Därför bör strukturen som skapas vara robust för att tåla förändringar i krav på planering och innehåll. Området kommer utvecklas från ett slutet industriområde till en grönskande tillgänglig plats för allmänheten. Ett flertal kvarter har redan byggts om, några är under ombyggnation och andra ska komma att byggas om under kommande år.

Det nya bostadsområdet i Kungsängen kallas också för *Industristaden*. Namnet har uppkommit efter områdets forna industri. Här verkade företag som exempelvis Uppsala Ångqvarn, Nordviror, Stål & Maskin, Osmunds och Tullgarns Gjuteri & Mekaniska Verkstad.

Förutsättningar för konstnärlig gestaltning

Kungsängens utveckling är en omfattande process som sträcker sig över många år. Det finns i dagsläget planer fram till år 2032 för ombyggnationer i området och det kan bli fler ombyggnationer framöver som sträcker sig ännu längre fram i tiden. Förutom det reviderade områdesprogrammet för Kungsängen från år 2009 finns det också olika gestaltningsprogram och flera detaljplaner. Gällande detaljplan för respektive område ska följas i arbetet med konstnärlig gestaltning.

Den offentliga konsten i Kungsängen kan bidra till att synliggöra platser och stråk och väcka intresse för platsens historia. Den kan bidra till att förstärka platsens identitet, skapa mötesplatser och väcka tankar och känslor hos boende och besökare. Den kan också bidra till att synliggöra utvecklingsprocesser genom bland annat dialogarbeten, konstnärliga förstudier och tillfällig offentlig konst.

För permanenta konstsatsningar är det viktigt att den offentliga konsten kommer in tidigt i bygg- och planeringsprocessen för att skapa så pass bra förutsättningar som möjligt och för att förankra konsten på platsen.

I och med att byggprocessen redan är i gång inom vissa delar av Kungsängen kan den offentliga konsten i de fallen behöva komma in senare i processen. Detta eftersom ramarna för de platserna redan är satta eller då platserna redan är färdigställda. I de fallen får konsten anpassa sig till de förutsättningar som finns. Platsbesök och utredningar bör göras för att hitta lämpliga placeringar som skulle fungera för offentlig konst.

Eftersom marken i Kungsängen till stor del består av lera måste utredning och planering göras inför anläggning av konst som väger mycket. Detta för att undvika sättningar i marken och säkerställa att konstverket fungerar på den tänkta platsen. På vissa platser finns det dessutom många ledningar i marken att ta hänsyn till.

Det finns en del befintlig offentlig konst i Kungsängen. Vid nya konstnärliga satsningar bör hänsyn tas till den konst som finns på platsen idag. De offentliga konstverken i området finns beskrivna i *Bilaga 1.3. Befintlig offentlig konst*.

Utifrån politikområdet Gestaltad livsmiljö som antogs av Sveriges riksdag år 2018, som är rådgivande för regioner och kommuner, så ska det finnas en helhetssyn vad gäller utformningen på våra gemensamma livsmiljöer. Där ska arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö stärka varandra och tillsammans bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle. Som en del i att integrera konsten i stadsrummet blir det viktigt att inom konstprojekten samarbeta med landskapsarkitekter och arkitekter vid platsspecifik eller byggnadsintegrerad konst.

Inom konstprojekten är det viktigt att beakta äldreperspektivet och barn- och unga-perspektivet. Detta eftersom området har många seniorboenden samt bostadshus där många barnfamiljer bor. Det finns förskolor i området och inom kort också en ny grundskola i Norra Hovstallängen, vilket kommer bidra till att fler barn vistas i området. Uppsala kommun arbetar dessutom för att bli en bättre äldrevänlig kommun.

En annan viktig aspekt att ta hänsyn till inom konstprojekten är klimatfrågan. Miljömålen inom Uppsala kommun är ambitiösa. Målet är ett klimatneutralt Uppsala år 2030 och ett klimatpositivt Uppsala senast 2050. Enheten för offentlig konst har utvecklat ett klimatverktyg för att underlätta för konstnärer att göra klimatsmartare val i produktionen av konstverk. Att arbeta med klimatverktyget kommer ingå som en del i konstnärernas skiss- och gestaltningsuppdrag.

Uppsala har ansökt om att bli europeisk kulturhuvudstad år 2029. Kulturhuvudstadsårets verksamhet kan komma att knyta an till konstprojekt inom konstprogrammet för Kungsängen.

Konstprogram för Kungsängen

Konstnärlig inriktning

Den konstnärliga inriktningen för konstprogrammet för Kungsängen är *Kontraster - från industri till grönska*. Temat knyter både an till Kungsängens historia och tillför nya dimensioner till områdets framtida utveckling.

Kontraster kan, förutom stora skillnader mellan färger och ljusförhållanden, också syfta till andra motsatser, som exempelvis lätt och tungt, litet och stort, varmt och kallt, gammalt och nytt, öppet och stängt, hårt och mjukt. Kungsängens forna industri som funnits på platsen med sina hårdgjorda ytor står i kontrast till de mjuka organiska formerna som grönskan för med sig.

Ordet industri kan föra tankarna till produktion, masstillverkning, vinst, förbrukning av naturresurser, infrastruktur, fabriker och föroreningar, medan grönska i kontrast till det kan föra tankarna till välbefinnande, rekreation, biologisk mångfald, ekosystem, odling, hållbarhet, ren luft och friska miljöer.

En del i utvecklingen av Kungsängen är att ge plats åt mer grönska. Historiskt sett har det innan industrierna kom till området varit en grönskande plats då den brukades som ängs- och åkermark. Med industrin förändrades området till något helt annat. Stora byggnader och asfalterade markytor tog över. Det blev ett område som inte var särskilt tillgängligt för allmänheten, men som gav plats för viktiga produktioner och förvaring av spannmål.

Utvecklingen som nu sker förändrar platsen igen och öppnar upp den för allmänheten. Nya höga byggnader möter grönskande frodiga parker samtidigt som spår av historien lever kvar. Området utgör en utvidgning av stadskärnan med bostäder, besöksmål och arbetsplatser som samtidigt kommer innefatta grönskande ytor som blir som oaser i staden.

Byggnaderna som växer upp i Kungsängen symboliserar både en växande, grönskande stadsdel samtidigt som de med sina arkitektoniska former står i kontrast till grönskans levande, snirkliga former. Tillsammans bildar dessa kontraster nya trivsamma rum för människor att bo och vistas i. Här ska också konsten få bidra med nya värden utifrån den konstnärliga inriktningen.

Platser för offentlig konst

De konstnärliga insatserna i Kungsängen planeras till allmän platsmark samt till kommunala institutioner som exempelvis skolor och förskolor. Dessa platser är offentliga och utgör därmed rum som är tillgängliga för alla. Den konst som placeras utomhus på allmän platsmark blir dessutom tillgänglig för invånare under dygnets alla timmar.

Permanent, men också tillfällig offentlig konst som en del av processen, kan bli aktuell för platserna, till exempel i samband med dialogarbeten under skissuppdrag. Vid ombyggnationer kan tillfällig offentlig konst ta plats på exempelvis byggställningar.

Platser som anses lämpliga att undersöka för ny offentlig konst inom Kungsängen är:

- **Green line** som innefattar områdena Hamnplan, Hamnesplanaden, Kungsängstorg, Samaritergränd och Fjalars gränd
- **Norra Hovstallängen** med den nya grundskolan, förskolan, skolgården och det nya torget
- **Ångkvarnen** som innefattar bostadsdelen Skeppskajen, parker, torg och stråk
- **Kvarteret Varvet** som innefattar fyra kvarter och en park med ett tillhörande torg
- **Tullgarnsparken** och området intill Tullgarnsbron som innefattar en parkyta och en underfart under bron

Dessa platser anses lämpliga att utreda för ny offentlig konst eftersom de är platser som berörs av stadsutvecklingen inom de närmaste åren. På vissa platser kommer offentlig konst att komma in på en redan färdigställd plats, till exempel Tullgarnsbron som färdigställs våren 2024. Utförliga beskrivningar av respektive plats finns i *Bilaga 1.2. Platser för offentlig konst*. För kartor över Kungsängen, se *Bilaga 1.1. Kartor över Kungsängen*.

Till Kungsängsområdet kan också befintlig offentlig konst komma att flyttas från andra stadsdelar som genomgår utveckling, som exempelvis Uppsala centralstation.

Det finns fler områden inom Kungsängen som i framtiden också kommer genomgå förändringar och som då kan komma att bli aktuella att utreda för offentlig konst. Till exempel kommer det eventuellt byggas nya kontor och bostäder i kvarteret Verkstaden. Kvarteren Vävstolen, Masten, Däcket och Rodret kan också komma att utvecklas framöver, men inget är ännu bestämt.

Om många år kan också kvarteret Stallängen, där reningsverket finns idag, komma att genomgå förändring. Med dagens befolkningens mängd har reningsverket snart nått sitt kapacitetstak. Därför kommer det byggas ut ytterligare för att klara utvecklingen fram till omkring år 2060. Efter det kan verket komma att flyttas till ett nytt område utanför Kungsängen och längre bort från stadskärnan.

Vid konstprojekt längs med Fyrisån måste också konstprogrammet för Södra Åstråket tas i beaktande. Det utgår från värden som hållbar stadsutveckling, innovation och forskning. Området omfattar stråken längs med Fyrisåns östra och västra sida, från Islandsbron i norr till reservatsgränsen Årike Fyris i söder, norr om Övre Föret. Ett flertal konstverk har redan kommit på plats inom konstprogrammet på den västra sidan om Fyrisån. För konstprojekt längs med Kungsängens åstråk på den östra sidan om ån är konstprogrammet för Kungsängen prioriterat.

Ett annat konstprogram som kan komma att tangera Kungsängen är konstprogrammet för Uppsalas pionjärer. Konstprogrammet lyfter fram personer med anknytning till Uppsala som under sin livstid utfört en pionjärinsats inom viktiga samhällsområden med betydelse för Uppsala.

Konstprogrammet för Uppsala spårväg kan också behöva tas i beaktande eftersom det berör områden i närheten, såsom Centralstationen och Islandsbron.

Dialoger

Med dialog skapas en möjlighet för invånare att komma med synpunkter om aktuella konstprojekt. All dialog med invånare i processen är rådgivande, inte beslutande. Dialogens mål är att öka transparensen och inflytandet i processen.

Målgrupperna barn och unga samt äldre är viktiga målgrupper att föra dialog med inom ramarna för konstprogrammet. Detta för att säkra barnperspektivet samt Uppsala kommuns mål att vara en äldrevänlig kommun.

I framtagandet av detta konstprogram har dialog förts med Uppsala kommuns stadsbyggnadsförvaltning och aktuella aktörer i området, se medverkande dialogparter i *Bilaga 1.4. Dialogparter*. Dialogparterna har bidragit med information om pågående processer och framtida utveckling av platsen. De har fått information om konstprogrammet och de har också fått möjlighet att bidra till programmets innehåll. Dialogtillfällena har skett i form av separata möten med varje dialogpart, både i dialogparternas lokaler samt i Uppsala kommuns lokaler.

Under dialogtillfällena har värden att ta fasta på i konstprogrammet lyfts. Dessa var; den forna industrin, historien, kultur, konst, siktlinjer, besöksmål, centralt belägna arbetsplatser, öppenhet, grönska, en oas i staden, samt att utifrån nya tendenser levandegöra och utveckla gamla byggnader och platser till något nytt och ibland uppseendeväckande. Utifrån detta har den konstnärliga inriktningen för konstprogrammet tagits fram.

Utöver dialogtillfällena med stadsbyggnadsförvaltningen och aktuella aktörer deltog enheten för offentlig konst i Uppsala kommuns invånardialog under hösten 2023 gällande utvecklingen av Green line. Då hölls även allmänna visningar om platsens historia och den befintliga konsten. Under dialogen medverkade också stadsbyggnadsförvaltningen, Vasakronan, Lindvalls kaffe och Uppsala auktionskammare.

Vid liknande dialoger för andra områden inom Kungsängen är det viktigt att offentlig konst finns representerade för att fånga upp frågor och förslag kring den offentliga konsten. Genom invånardialoger under arbetets gång samlas olika värden och kunskap in som kan bli viktiga utgångspunkter för den offentliga konsten inom områdets kommande konstprojekt.

I fortsatt dialog inom konstprogrammets konstprojekt tillsätts konstkommittéer som kan bestå av exempelvis boende från närområdet, aktuella aktörer, fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, samt andra aktiva föreningar och intressegrupper på platsen. Det är viktigt att gruppen har en spridning gällande ålder och genus. Konstkommittéerna ska vara rådgivande under urval av konstnärer och vid godkännande av skissförslag. Dialog ska också föras med stadsbyggnadsförvaltningen och aktuella parter knutna till projektet som exempelvis arkitekter och landskapsarkitekter.

Samarbetsparter

I konstprojekt inom Kungsängen kan det bli aktuellt att samarbeta med fastighetsägare, bolag och byggaktörer vad gäller både tillfälliga och permanenta konststatsningar. Ett samarbete kan till exempel handla om finansiella insatser eller projektledning. Dialog bör föras med aktörerna för att hitta eventuella samarbeten.

Under våren 2023 ingick Uppsala kommun i ett samarbete med bland andra Uppsala universitet och SLU gällande ansökan om medel från FORMAS där Green line lyftes som en del av projektet. Liknande samarbetssatsningar med exempelvis Biotopia, Uppsala universitet och byggaktörer kan också ske framöver. Nya innovationsmedel, exempelvis New European Bauhaus, kan sökas för dessa samarbeten.

Tidplan

Tidplanen för utvecklingen av Kungsängen sträcker sig många år fram i tiden. De platser som lyfts i konstprogrammet beräknas i dagsläget färdigställas åren 2024–2032. De offentliga konststatsningarna kommer tillämpas i takt med utvecklingsprocessen.

Inom Green line kommer Hamnesplanaden och Kungsängstorg färdigställas åren 2025–2026. Hamnplan färdigställs åren 2027–2028. För Samaritergränd finns i dagsläget ingen tidplan och inte heller för Fjalars gränd som färdigställs i samband med Uppsala centralstations ombyggnation, som beräknas vara klar år 2034.

Norra Hovstallängens förskola och skola planeras stå färdig under år 2029.

Ångkvarnen med Skeppskajen planeras bli helt färdigbyggt år 2032. Området byggs i tre etapper där den första etappen planeras att bli färdig åren 2027–2028, andra 2029–2030 och tredje 2031–2032.

Kvarteret Varvets tidsplan är ännu osäker eftersom detaljplanen inte är färdig än. Men i dagsläget beräknas området vara fullt utbyggt år 2032.

Tullgarnsparken färdigställdes år 2009, Tullgarnsbron och parkytan intill bron färdigställs under våren 2024.

Ekonomiska konsekvenser

Den detaljerade budgeten för investeringsmedel anger ekonomiska konsekvenser för konstnärliga gestaltningsprojekt inom konstprogrammets omfattning.

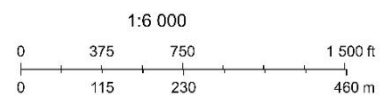
Bilagor

- Bilaga 1.1. Kartor över Kungsängen
- Bilaga 1.2. Platser för offentlig konst
- Bilaga 1.3. Befintlig offentlig konst
- Bilaga 1.4. Dialogparter
- Bilaga 1.5. Källor

Bilaga 1.1. Kartor över Kungsängen

februari 2, 2024

Web AppBuilder for ArcGIS
API

Karta över Kungsängen från Uppsala kommuns kommunkarta

Avgränsning för Kungälvens programområde

Allmän platsmark (streckad) och kvartersmark (rosa)

Programkarta för Kungsängen från år 2009

Bilaga 1.2. Platser för offentlig konst

Green line

Söder om centrum från Hamnplan vid Fyrisån längs med Hamnesplanaden, Kungsängstorg och upp till Samaritergränd och Fjalars gränd utvecklas det nya stråket Green line av Uppsala kommun. Det ska bli ett grönskande stråk med blomsterplanteringar och skuggande träd, som en grön oas i Uppsalas innerstad. Stråket ska, förutom grönska, också erbjuda konst, historia, mötesplatser och rum för utomhusaktiviteter. Mitt på Kungsängstorg kommer Carl Gustav Torstenssons fontänskulptur *Grisbrunnen* att stå kvar.

Arbetet med utvecklingen av stråket ämnar förbinda årområdet med stationsområdet. Det kommer byggas i etapper i takt med den pågående stadsutvecklingen. Hamnesplanaden och Kungsängstorg kommer färdigställas åren 2025–2026 och Hamnplan beräknas bli färdig någon gång åren 2027–2028. I dagsläget finns ingen tidplan för Samaritergränd. Fjalars gränd kommer utvecklas i samband med ombyggnationen av Uppsala centralstation och byggandet av den nya södra bron samt den eventuella nya bebyggelsen där dagens bussupställningsplats finns. Någon exakt tidsplan för Fjalars gränd finns inte i dagsläget, men Uppsala centralstation beräknas i dagsläget vara färdigbyggt år 2034.

Kvarter längs med Green line

I kvarteren Gasklockan och Hugin, som ligger i direkt anslutning till Green line, utvecklar fastighetsbolaget Vasakronan *Södra city*. Här byggs det nya kontorshuset Lumi, den sociala hubben Hjärta bestående av ett hotell med restaurang och spa samt ett nytt bostadskvarter med förskola. Lumi färdigställs år 2024, Hjärta färdigställs preliminärt år 2027 och bostadskvarteret färdigställs preliminärt åren 2028–2030.

Tillsammans med byggnaderna Magasin X och Juvelen sträcker sig Södra city hela vägen från Fyrisån till Uppsala centralstation. Byggnaderna kommer tillsammans utgöra ytor på ca 105 000 kvm sammanlagt, varav 30 000 kvm kommer vara bostäder.

Livsmedelsverkets, Länsstyrelsens och Skattemyndighetens tidigare byggnader som funnits på platsen sedan 1970-talet håller på att rivas för att ge plats åt de nya byggnaderna. Stommen, grundläggningen och andra delar från Livsmedelsverkets forna byggnad har dock bevarats och återbrukats i Lumi, då byggprojektet har stort fokus på återbruk.

Fokus för Södra city är gröna uterum, hållbarhet och hög arkitektonisk kvalitet. Utveckling av kvarteret Sleipner är också en del av projektet, ett planuppdrag finns för kvarteret, men ingen detaljplan ännu.

Vasakronan äger de 5 stensulpturerna av Pye Engström som tillfälligt ska tas bort under byggnadsperioden för att sedan återplaceras längs Green line.

Förutom Vasakronan så är också Samariterhemmet Diakoni, Uppsala Auktionskammare och Lindvalls kaffe viktiga aktörer i området. Samariterhemmet Diakoni, som grundades 1882 av Ebba Boström, är en självständig stiftelse som också samarbetar nära Svenska kyrkan. De arbetar både med utbildning och med att möta utsatta människor i behov av vård och stöd. De äger fastigheter som omfattar drygt 30 000 kvm i två av kvarteren längs med området för Green line. Fastigheterna förvaltas av stiftelsen och består framför allt av bostäder, vårdbyggnader och verksamhetslokaler. De äldsta husen är Diakonishuset och Samariterhemmets kyrka som byggdes åren 1916–1918.

Sedan år 2012 huserar Uppsala Auktionskammare i det som tidigare var Riksbankens byggnad. I byggnaden har auktionskammaren sitt huvudkontor och magasin. Uppsala auktionskammare grundades år 1731 och är ett av världens äldsta auktionshus. Idag har de förutom kontoret i Uppsala också två kontor i Stockholm, ett i Malmö och ett i Göteborg. De fokuserar på försäljning av högklassig konst, antikviteter och design.

Lindvalls kaffe är ett familjeägt kafferosteri beläget i korsningen Kungsgatan - Strandbodgatan. Företaget grundades av Erik Lindvall och hans fru Josefina som år 1891 startade en kolonialvaruhandel i Tierp med kryddor, te och kaffe. År 1912 flyttade paret med familj till Uppsala och öppnade upp det nya kafferosteriet som helt fokuserade på kaffe. I snart fem generationer har familjen drivit det nationellt välkända företaget.

Workshops har hållits mellan fastighetsägare, byggaktörer och Uppsala kommun för att enas om en plan framåt och en gemensam målbild för Green line. Den gemensamma visionen om en grön oas i Uppsala innerstad innefattar bland annat sittplatser med tydlig karaktär, omhändertagna miljöer, kultur, grönska, blomsterprakt, ljus som konst som skapar karaktär och bidrar till trygghet, en tydlig entré och markering av plats, flöden, ett nytt stråk där man kan strosa runt och upptäcka, aktiviteter med lek, mötesplatser samt levande årstider med evenemang och marknader.

Uppsala kommun genomförde under hösten 2023 en invånardialog med Uppsalas invånare gällande utvecklingen av Green line. Träd, lövskugga, frodig grönska och blomsterprakt, plats för vila, sittplatser, restauranger, caféer och lokal torghandel lyftes i enkäten som något som skulle vara lockande och tilltalande för platsen. Flera ville också se mer belysning på platsen. *Grisbrunnen* lyftes tillsammans med grönskan och träden som det bästa med platsen idag.

Platser som kan vara lämpliga att undersöka för ny offentlig konst på allmän platsmark inom Green line kan exempelvis vara ytan vid den nordvästra eller nordöstra sidan av Uppsala auktionskammare, Kungsängstorg eller i parken längs med Hamnesplanaden.

I senare skeden blir också Hamnplan som knyter ihop Green line med Södra Åstråket en viktig plats att utreda för offentlig konst. Fjalars gränd kan eventuellt också bli aktuell att utreda för ny offentlig konst längre fram.

Samariterhemmet Diakonis trädgård skulle kunna vara aktuell för ny offentlig konst, med i det fallet krävs särskilt nära samarbete och överenskommelser med Samariterhemmet Diakoni eftersom trädgården ägs av dem.

Då grönskan som utmärker Green line försvinner under vinterhalvåret kan konstverk med ljusinslag vara särskilt passande för området. Mer ljusinslag är också något som lyftes både i workshops och invånardialog för Green line.

Det blir viktigt att ta hänsyn till redan befintlig konst när ny konst uppförs och se till att det blir en bra balans mellan den äldre och den nya konsten. Att ha nära samarbete med Vasakronan kommer vara viktigt eftersom de äger stenskulpturerna av Pye Engström och då de utvecklar Södra city i direkt anslutning till Green line.

Under våren 2023 ansökte Uppsala kommun, Uppsala universitet och SLU tillsammans med samverkanspartner i Nederländerna FORMAS utlysning Building Transformation Capacities. Utlysningen riktade sig till transnationella forsknings- och innovationsprojekt för hållbar omställning i städer genom konst och design. Ansökan gällde samarbetsprojektet The Green Urban Sustainable Transformation (GUST) som ämnade undersöka nya metoder för grönare stadsrum genom konst, design, forskning och medborgardeltagande med tonvikt på klimatanpassning. Green line lyftes som en del av projektet. Ansökan avslogs, men nya tillfällen att söka medel för liknande samarbetsprojekt kommer att komma framöver. Ett exempel är initiativet New European Bauhaus som är kopplat till EU:s omställningsprojekt Green Deal som har fokus på det gröna och hållbara. I sådana samarbetsprojekt skulle exempelvis tillfällig offentlig konst kunna vara aktuell.

Norra Hovstallängen

Tidigare fanns Region Uppsalas bussdepå i kvarteret Hovstallängen. Nu ska kvarteret omvandlas till att i stället innehålla en ny grundskola för 780 elever med tillhörande förskola för 144 barn. En ny idrottshall, kontor, lokaler för centrumverksamheter, ett underjordiskt garage och ett nytt torg kommer också byggas på platsen.

Kvarteret Hovstallängen och intilliggande kvarter

Byggnaderna avsedda för förskola och skola beräknas i dagsläget vara redo för inflytt år 2029 och ska tillsammans med omgivningen gestaltas utifrån värdeorden varmt, vänligt och lekfullt. Området ska ha en hög arkitektonisk kvalitet och kännas inbjudande. De nya byggnaderna i området kommer inte bli högre än ca 25 meter för att skydda stadens siktlinjer.

Det underjordiska garaget bedöms omfatta cirka 300 bilparkeringsplatser och ett stort antal cykelparkeringar som kan avlasta innerstadens övriga parkeringshus och ersätta bilparkeringar i markplan. Kontors- och centrumverksamheterna ska förstärka stadsstråket som leder ned till Ångkvarnen och Fyrisån. Det kommer också finnas ett gång- och cykelstråk som kopplar ihop Kungsängen med innerstaden och grönskan kommer även öka i området.

Tre äldre byggnader planeras att bevaras; Köttinspektionen, Busstornet och Navet. Köttinspektionen var från början en köttbesiktningbyrå som ritades av stadsarkitekten Gunnar Leche på 1920-talet. Byggnaden ägs av Uppsala kommun som hyr ut lokalerna till föreningarna Köttinspektionen konst, Köttinspektionen dans och Uppsalas fria teater som tillsammans bedriver Köttinspektionen som ett centrum för konst, dans och teater. Byggnaden med dess verksamhet kan bidra till att stärka

områdets identitet samt platsen intill som kommer utvecklas till ett torg. Torget blir en ny mötesplats i Kungsängen och också en av flera entréer till området.

På 1940-talet beslutades det att ett bussgarage och ett busstorn skulle uppföras för det regionala bolaget Gamla Uppsala buss. Busstornet från år 1947 planeras att bevaras och kommer att ligga mitt på den planerade skolgården. Den funkisinspirerade byggnaden, som även den är ritad av Gunnar Leche, var från början kontor och personalutrymmen. I anslutning till trapphuset i byggnaden finns en stor unik väggmålning i form av en karta över Uppsala med omnejd som ska bevaras. Busstornet kan komma att användas som fritidsklubb och träffpunkt för äldre samt som plats för föreningsverksamhet.

Navet är en kontorsbyggnad i hörnet Strandbodgatan – Kungsgatan. Byggnaden uppfördes under tidigt 1990-tal. På grund av dess tidstypiska postmodernistiska arkitektur har det beslutats att byggnaden ska bevaras. Det fanns tidigare en verkstadsbyggnad ihopkopplad med Navet, men den byggnaden har rivits. Navet kan komma att åter igen kopplas samman med ny bebyggelse och användas som kontor.

Uppsala kommun kommer markanvisa område för skolan och skolgården till Skolfastigheter inför försäljning. I försäljningen planeras också Busstornet att ingå. En annan byggaktör kommer få köpa marken för kontorsbyggnaden och bygga där, men det är inte bestämt än vilken aktör det blir. Navet planeras ingå i försäljningen av marken för kontorsbyggnaderna. En tredje aktör kommer få bygga garaget, men det är inte heller beslutat i dagsläget vilken aktör det blir.

Torget, skolan och förskolan anses som lämpliga platser för ny offentlig konst i området. Skolgården är en viktig plats eftersom den också kan nyttjas av allmänheten utanför skoltid. Idrottshallen samt de lokaler som planeras för fritidsklubben kan också komma att bli aktuella att utreda för offentlig konst. Då området kommer vara inhägnat med byggställningar under några år så är också konst på byggställningar ett lämpligt alternativ för gestaltning.

Ångkvarnen

Området Ångkvarnen som består av kvarteren Ångkvarnen, Makaronifabriken, Jästfabriken, Kontoret, Lagret, Pumphuset, Silon, Mjölet och Axet ska gå från att ha varit ett slutet industriområde med industribyggnader till att bli en mer öppen och tillgänglig plats för allmänheten. Cirka 900 bostäder, 3 förskolor samt cirka 4000 kvadratmeter lokalyta i bottenvåningar ska byggas. Ett flertal äldre industribyggnader ska bevaras men få en ny användning medan andra industribyggnader kommer rivas. De första bostäderna beräknas vara färdigbyggda åren 2027–2028 och hela området beräknas i dagsläget vara färdigbyggt år 2032.

Kvarter inom och runt Ångkvarnen

Fem industribyggnader som tillsammans rymmer ca 10 000 kvadratmeter centrumverksamhet skyddas i detaljplanen för Ångkvarnen. Detta eftersom de utifrån en kulturhistorisk analys har utsetts till att vara de mest värdefulla byggnaderna på platsen. Dessa byggnader är Skeppselevatorn, Tegelsilon, Kvarnbyggnaden, Jästfabriken och Pumpstationen. Tegelsilon, Kvarnbyggnaden och Jästfabriken kommer rustas upp av Atrium Ljungberg inom byggprojektet Kvarteret Ångkvarn.

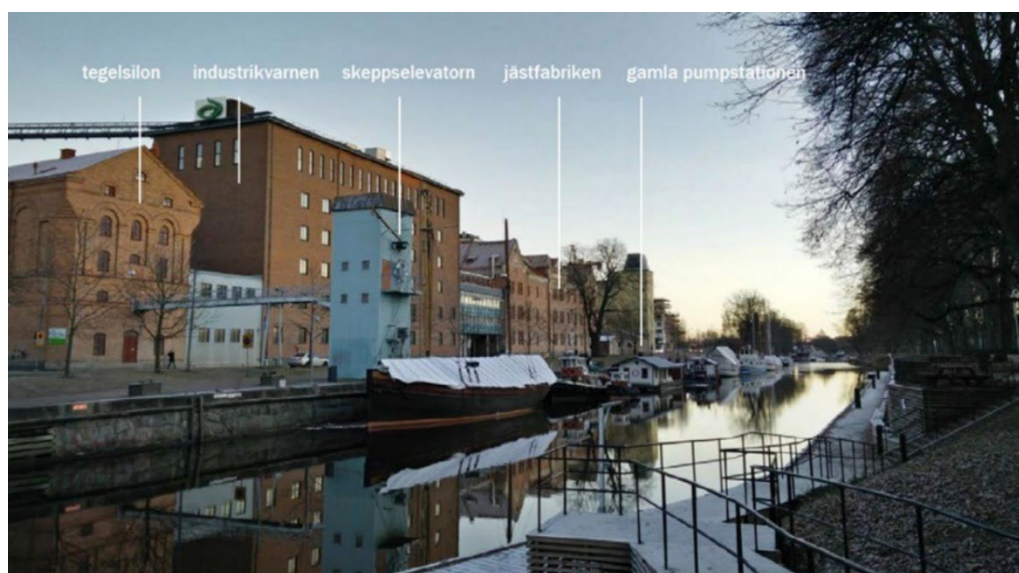
Skeppselevatorn uppfördes år 1914, samtidigt som Tegelsilon. Den användes för att lossa säd från båtar och genom transportören transportera den vidare till Tegelsilon som består av en yttre fasad av tegel som omsluter stora siloceller av trä. Skeppselevatorn är i detaljplanen skyddad mot rivning, men det finns möjlighet att förändra fasaden. Transportören till Tegelsilon skyddas inte mot rivning, men detaljplanen ger möjlighet att bevara den och använda den på ett nytt sätt. I

byggnaden finns det möjlighet för fler olika verksamheter att ta plats. Tegelsilon kan komma att innehålla kontor och bottenvåningen en utåtriktad verksamhet som exempelvis restaurang eller café. Idag är byggnaden sammanlänkad med Kvarnbyggnaden genom en verkstadsbyggnad i plåt. Denna kan komma att rivas för att ge plats till en ny som kan användas som en gemensam entré till de båda byggnaderna.

Kvarnbyggnaden uppfördes år 1940 efter ritningar av civilingenjör Carl Rietz. Bottenvåningen kan komma att innehålla en utåtriktad verksamhet av publik karaktär. Byggnaden är i dag också sammanbyggd med Jästfabriken genom en kontorsbyggnad men enligt detaljplanen kommer denna rivas och ge plats för ett nytt gångstråk.

Jästfabriken uppfördes år 1902 efter ritningar av stadsarkitekt Carl Axel Ekholm. Byggnaden innehöll från början en produktionsapparat för tillverkning av jäst och brännvin från korn. I den forna fabriken trapphall finns det byggnadsfasta konstverket *Jordens utveckling* av konstnären Taisto Kaasinen. Konstverket skyddas med en planbestämmelse i detaljplanens plankarta där det under "Kulturvärden" står att "Det väggfasta konstverket i byggnadens trapphall ska bevaras och får inte flyttas till annan plats [...]". En mindre del av byggnadens bottenvåning kan komma att användas för centrumverksamhet av publik karaktär.

Pumpstationen är uppförd år 1927 efter ritningar av stadsarkitekt Gunnar Leche. Byggnaden är välbevarad och har en genomarbetad arkitektonisk gestaltning som ger uttryck för stadens ansvarstagande och ambition att utveckla den kommunaltekniska standarden. Pumpstationen ersattes år 1990 av en ny pumpstation som ligger precis intill. Den gamla byggnaden används idag som förråd. Det finns även en tredje byggnad på området i form av en gallerrensstation. Byggnaderna ingår som en del av Uppsala Vatten och Avfall ABs anläggning.

Industribyggnaderna längs med Fyrisån (bild från planbeskrivning, detaljplan för Ångkvarnen).

Området Ångkvarnen har fått sitt namn efter den ångkvarn som var den äldsta kvarnbyggnaden på platsen. Den uppfördes år 1864 och låg på en plats bakom Tegelsilon. År 1940 brann byggnaden ner och på platsen byggdes senare en silobyggnad och en makaronifabrik.

BESQAB och Ikano Bostad utvecklar genom sitt gemensamma bolag Sandviksvassen den nya bostadsdelen Skeppskajen som omfattar hela detaljplanen för Ångkvarnen. Inom byggprojektet kommer 900 nya bostäder samt lokaler för kontor, handel och kultur att byggas. Skeppskajen byggs i tre etapper där den första etappen planeras vara färdigbyggd åren 2027–2028, andra 2029–2030 och tredje 2031–2032. För

utvecklingen av Skeppskajen är tre principer vägledande; att bevara det kulturhistoriska arvet, att öppna upp området mot Fyrisån samt att erbjuda innerstadens kvalitéer.

Lämpliga platser att undersöka för ny offentlig konst inom Ångkvarnens allmänna platsmark är Kulturstråket med Fickparken samt Islandstorget. Kulturstråket kommer göra det möjligt att vistas i en lugnare miljö på baksidan av de äldre industribyggnaderna. Här kommer det också finnas en kubformad byggnad som är tänkt att vara tillgänglig för någon slags publik verksamhet. Till Islandstorget kan konstverket *Tyst vatten* från år 2019 av Laura Könönen komma att flyttas. Konstverket står idag framför byggnaden Juvelen vid Uppsala centralstation, men i och med ombyggnation kommer konstverket att behöva flyttas.

Ångkvarnsparken, Mjölнарplan och Skeppsselevatorn kan också bli aktuella att utreda för ny offentlig konst. Förutom allmän platsmark skulle också de tre nya förskolorna eventuellt kunna vara aktuella för ny offentlig konst. Samarbeten med områdets byggaktörer kan också bli aktuellt.

Kvarteret Varvet

Kvarteret Varvet är beläget mellan Kungsängsesplanaden, Sågargatan och Stallängsgatan. Området som är på ca 10 hektar består idag bland annat av kommunala verkstads- och förrådslokaler och Uppsala Motorbåtsällskaps båtvarv. Uppsala kommun arenor och fastigheter äger den största delen av marken.

Kvarteret Varvet och intilliggande kvarter

I dagsläget arbetar Uppsala kommun med detaljplan för Kvarteret Varvet som beräknas bli färdig kring årsskiftet 2025/2026. Kvarteret kommer i framtiden att delas upp i 4 mindre kvarter där både Industrigatan och Mastgatan förlängs in i området. Från början gick Industrigatan rakt igenom kvarteret och delade upp det i kvarteren Varvet och Kölen, men sedan har det gjorts om till ett enda stort kvarter.

Det finns byggaktörer som är intresserade av att bygga i området. Detaljplanen kommer vara flexibel och möjliggöra för centrumverksamhet, kontor, rekreation och skorstenslös industri. Ambitionen är att skapa ett mer levande område jämfört med idag.

Inga beslut är ännu fattade om vad som kommer byggas i området, men de kommunala verkstadslokalerna har och håller på att tömmas och flyttas till annan plats. Det är inte heller beslutat vad som kommer ske med båtvarvet. Kanske kan båtparkeringen finnas kvar på platsen, men att sjösättningen sker på annan plats. Ett annat alternativ är att flytta båtvarvet till tomten söder om Kungsängsleden. Det är en tomt som tidigare fungerat som slamplattor för reningsverket, men som idag nyttjas av kommunen som plats för mellanlagring och avfallslagring.

Längs med Fyrisån kommer det finnas en park och ett mindre torg. Parken och torget kommer vara nära beläget den nya Tullgarnsbron som binder ihop Kungsängen med Södra Åstråket. Från Tullgarnsbron löper Kungsängsesplanaden fram mot Kungsgatan och tågrälsen. På sikt kommer gatan att fortsätta i en planskild korsning, troligtvis i form av tunnel under tågrälsen. Detta kommer påverka området i och med att det kommer bli mycket biltrafik längs med Kungsängsesplanaden.

På motsatt sida av Kungsängsesplanaden i kvarteret Tullgarn finns ett mindre torg kallat Inga Löwdins plats som är uppkallat efter idrottsledaren Inga Löwdin som var verksam i Uppsala och som gjorde stora insatser för kvinnors idrottande.

Byggstart av allmän platsmark i kvarteret Varvet uppskattas idag till år 2028 och för kvartersmark år 2029. Hela planområdet bedöms kunna vara fullt utbyggt år 2032. Planen är preliminär både gällande tidplan och innehåll.

I de intilliggande nordöstra kvarteren Masten, Däcket och Rodret finns inga direkta planer än. På sikt kan det komma att ske förändringar även där. Söder om kvarteret Varvet finns kvarteret Stallängen där reningsverket är beläget.

Platser som kan bli aktuella för ny offentlig konst inom kvarteret Varvet är den allmänna platsmarken som exempelvis torget eller parkområdet längs med Fyrisån.

Tullgarnsparken

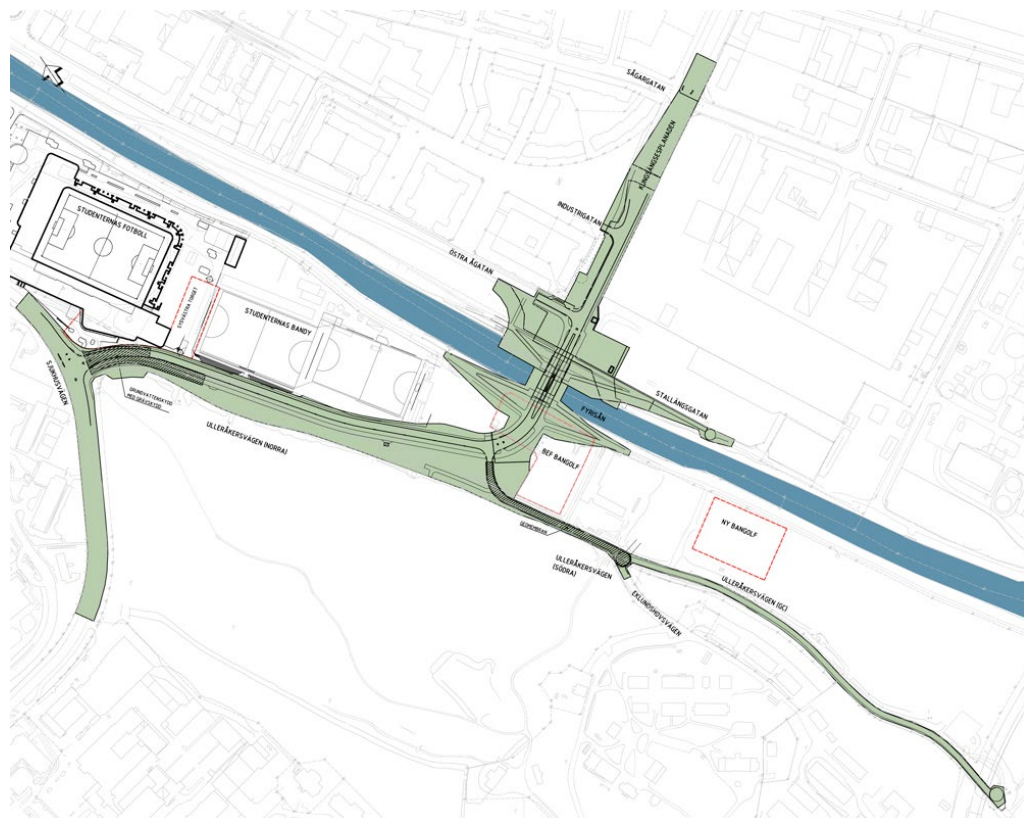
Tullgarnsparken, som är en del av Södra Åstråket, sträcker sig lång och smal mitt emellan Fyrisån och Östra Ågatan. Parken färdigställdes år 2009 och har fått sitt namn efter Tullgarns Gjuteri & Mekaniska Verkstad som på 1800-talet fanns strax intill. Ett par andra industrier i närheten var Vårby brädgård och Hallsjö brädgård. I området har också Tullgarns barnhem legat som under åren 1939–1945 var en fristad för judiska ensamkommande flyktingpojkar.

Längs med den grönskande parken finns både båtplatser och bryggor i solläge. På andra långsidan av parken har Östra Ågatan succesivt omvandlas från en industrigata till en innerstadsgata med låga hastigheter för bilar samt gång- och cykelvägar.

I närheten av parkens södra del öppnas under våren 2024 den nya Tullgarnsbron som blir en viktig del i utvecklingen av Uppsalas infrastruktur. Bron är ritad av Rundquist arkitekter och kommer vara en öppningsbar enklaffsbro för båttrafik in i hamnområdet vid Hamnplan. Den kommer förbinda Kungsängen med området väster om ån där Studenternas IP, Slevan Säfwenbergs väg och Sjukhusvägen finns.

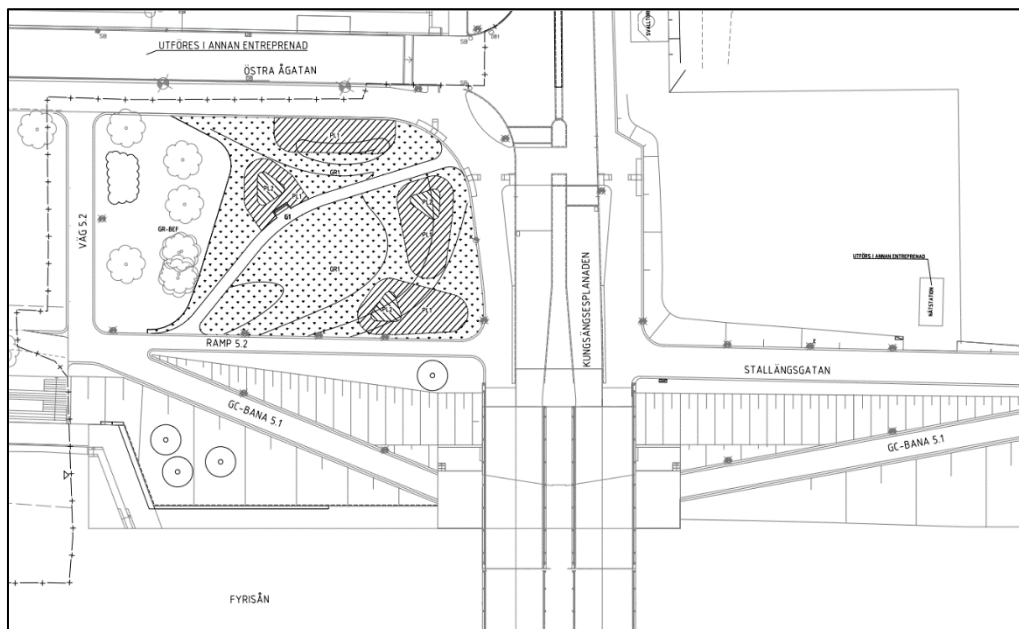
Materialet som används för bron är obehandlat stål i form av corten. Cortelstål rostas med åren och kräver minimalt underhåll eftersom det inte behöver målas om med tiden och då materialet blir starkare när härdningsprocessen är klar, men till en början kommer det att rosta.

På både den västra och östra sidan om bron kommer det finnas underfarter med hårdgjorda betongytor för gång- och cykeltrafik. Vägarna ner till underfarterna kommer vara i form av grusgångar, träbryggor och asfalterade vägar. I anslutning till bronns västra sida kommer det finnas trädalléer och planteringar, medan det på östra sidan kommer finnas planteringar och en mindre parkyta.

Tullgarnsbron och arbetsområdet intill bron (ritning från Uppsala kommuns webbsida om Tullgarnsbron)

Tullgarnsbron kommer göra det lättare för människor att kunna vistas på båda sidor om Fyrisån. Den ansluter till Kungsängsesplanaden och kommer avlasta innerstaden från trafik, till exempel kommer Islandsbron på sikt möjliggöra för endast kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik. Tullgarnsbron innebär därmed större flöden av människor som kommer vistas i och runt omkring Tullgarnsparken, vilket gör området intressant för offentlig konst.

Beskuren ritning över östra sidan om Tullgarnsbron

Underfarterna under bron kan komma att bli aktuella för offentlig konst. I det fallet måste hänsyn tas till markförutsättningarna som inte tål alltför tung belastning. Den allmänna platsmarken i Tullgarnsparken kan också bli aktuell att utreda, exempelvis parkytan intill bron som kommer färdigställas under våren 2024.

I Tullgarnsparken finns sedan tidigare konstverket *Poetisk viloplats* från år 2010 av Ulla Viotti. Konstverket hedrar minnet av de unga judiska kvinnor och män som under andra världskriget kom till Uppsala.

Bilaga 1.3. Befintlig offentlig konst

Befintlig offentlig konst i Kungsängen

Det finns en del befintlig offentlig konst i Kungsängen. På Kungsängstorg finns fontänskulpturen *Grisbrunnen* från år 1991 av Carl Gustav Torstensson. Skulpturen knyter an till torgets historia med svinhandel. Utformningen av fontänskulpturen kom till i ett samarbete med landskapsarkitekten Håkan Qvarnström. Konstverket som ägs av Uppsala kommun kommer stå kvar på samma plats mitt på torget.

Grisbrunnen

Fem stensulpturer från år 1978 av konstnären Pye Engström finns utplacerade på olika platser utanför det tidigare byggnadskomplexet för Livsmedelsverket, Länsstyrelsen och Skattemyndigheten. Konstverken heter *Grisar*, *Väktaren*, *Familjen*, *Händer* och *Paragrafätaren* och ägs av Vasakronan. Då området byggs om tas skulpturerna tillfälligt bort för att vid ett senare skede placeras ut igen längs med Green line.

Grisar

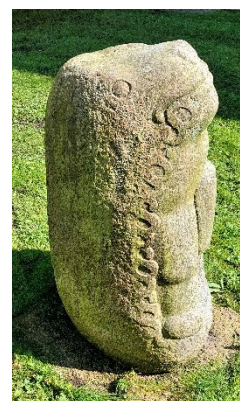
Familjen (foto Vasakronan)

Väktaren

Händer

Paragrafätaren

Incitamentum Gemmeus

In spiram

I närheten av Kungsängstorg ligger Samariterhemmets vårdcentral. Framför huvudentrén till vårdcentralen finns den flera meter höga skulpturen *Incitamentum Gemmeus* från år 1970 av konstnären Bertil Johnsson. Konstverket ägs av Samariterhemmet Diakoni.

I kvarteret Väveriet, på det runda torget som omges av relativt nya bostadshus, fanns en gång Nordiska Metallduksväveriet eller Nordviror som det också kallades. Det var en fabrik som tillverkade viror för pappers-, cellulosa- och wallboardindustrierna. En vira är en slags silduk av metalltrådar. Idag finns ett konstverk i mitten av torget som heter *In spiram* som är gjord år 2009 av konstnären Mats Olofgörs. Konstverket består av spiralformade stänger av stål och kan koppla an till metallvävens trådar som en gång gjordes på den forna fabriken, men också till virvlarna i Fyrisåns vatten. Konstverket ägs av Samfällighetsföreningen Torget i Uppsala.

Principia

Di-eder

I Kungsängens sydligare delar, i kvarteret Varvet på Sågargatan 17A, finns konstverket *Principia* från år 1989 av konstnären Jörg Jeschke. Vid ombyggnation av kvarteret kan konstverket komma att behöva flyttas, antingen tillfälligt eller permanent.

Vid Östra Ågatan och kvarteret Munin ligger Muninhuset som ägs av Bonnier Fastigheter. Under år 2023 lät de montera konstverket *Di-eder* av Gert Marcus på gräsytan framför Muninhuset. Konstverket som från början är en del av en större svit av liknande skulpturer är i orange och blå färg och vänd mot gatan och Fyrisån.

Jordens utveckling

Väggmålning i busstornet (foto White Arkitekter)

I trapphallen i den gamla Jästfabriken vid Östra Ågatan finns det byggnadsfasta konstverket *Jordens utveckling* från år 1960 av konstnären Taisto Kaasinen som då var anställd vid Upsala-Ekeby. Konstverket är i form av en relief som består av glaserad keramik inmurad i väggen. I fabriken entréhall finns också en väggmålning från år 1966 av Rune Edström som visar kvarnen och dess olika delar. Båda konstverken ägs av Atrium Ljungberg.

En annan väggmålning föreställande Uppsala finns i det gamla busstornet i Norra Hovstallängen som idag ägs av Uppsala kommun.

Poetisk viloplats

Linnés knopp

Längs med Fyrisån finns ett flertal offentliga konstverk längs med Södra Åstråket. Två konstverk finns på den östra sidan av ån. Stenskulpturen *Poetisk viloplats* från år 2010 av Ulla Viotti finns i Tullgarnsparken och hedrar minnet av de unga judiska kvinnor och män som under andra världskriget kom till Uppsala. De kom att arbeta vid fabrikena och rotade sig här och bildade nya familjer. Längre söderut, på andra sidan Kungsängsleden längs med Danmarksvandringen som är en av Linnéstigarna, finns *Linnés knopp* från år 2007 av Katarina Sundkvist Zohari. Båda konstverken ägs av Uppsala kommun.

Befintlig offentlig konst i närheten av Kungsängen

Offentlig konst som finns i närheten av Kungsängen är bland annat muralkonstverket *Rädda naturen från supertekniken* från år 1986 av Olof Hellström och Elisabeth Hermodsson. Konstverket ägs av Uppsalahem och finns på servicehuset Gudruns fasad längs med Kungsängsgatan. Vid Islandsbron finns ännu ett konstverk av Olof Hellström, *Variabel rapport* från år 1965. Konstverket ägs av Uppsala kommun och är utfört i järn och fyller en praktisk funktion som broräcke. I närheten av Islandsbron på Östra Ågatan återfinns konstverket *Teresa* som är ett av sex konstverk längs med Fyrisån av Kajsa Mattas. Konstverket som ägs av Uppsala kommun är från år 2006 och gjort i brons.

I och med ombyggnationen av Uppsala centralstation kommer konst från området behöva flyttas och då kan Kungsängen komma att bli en ny plats för några av konstverken. Dessa konstverk är *Ledljus* från 2011 av Helena Laukkanen och *Tyst vatten* från 2019 av Laura Könönen. *Ledljus* består av tre ljuslådor som lyser upp på kvällen i Gunnar Leches park. De täcker vattenfontäner när de inte är i bruk under höst och vinter. *Tyst vatten* är utformad i svart diorit och finns framför byggnaden Juvelen.

Det finns ett flertal konstverk på den västra sidan om Fyrisån, som en del av Södra Åstråket. Det äldsta konstverket är från år 1875 och kallas för *Flusterfontänen* skapad av en okänd konstnär. Fontänen står innanför entrén till Stadsträdgården. Nästa konstverk längs med ån är Kristina Janssons bronsskulptur *Pelle Svanslös* från år 2012 och sedan kommer Staffan Östlunds *Ljusvandring* från år 1992, en skulptur i rostfritt stål. Vid Studenternas nära Hamnspången finns det monumentala konstverket *Feelings are facts* i grå betong från år 2021 av konstnären Ebba Bohlin. Längre ner längs med Fyrisån finns Carl Boutards skulpturgrupp *Dimensioner* från år 2022 utförda i rostfritt stål och aluminium. I höjd med Boulebanan på andra sidan Kungsängsleden finns det nyaste tillskottet i området, nämligen Rören/Johannessens gigantiska skulptur *Väsensryggen* från år 2023. Samtliga konstverk ägs av Uppsala kommun.

Bilaga 1.4. Dialogparter

Externa parter

Andrea Geurtsen, Uppsalas fria teater
Ann Magnusson, konstkonsult Vasakronan
Gustav Holst, Vasakronan
Helena Laukkanen, Köttinspektionen konst
Kajsa Wadhia, Köttinspektionen dans
Karina Sarkissova, Köttinspektionen dans
Katarina Sundkvist Zohari, Köttinspektionen konst
Lisa Hoffner, BESQAB
Mattias Nordström, Samariterhemmet Diakoni
Maziar Shokraee, Bonnier fastigheter
Mårten Thorstensson, Vasakronan
Sofia Wahlén, Ikano Bostad

Uppsala kommun, stadsbyggnadsförvaltningen

Anton Vikström, planarkitekt
Elina Justusson Lahti, projektledare platsutveckling
Elisabet Jonsson, stadsträdgårdsmästare
Erik Persson, projektledare anläggning
Helena Brämerson Gaddefors, projektledare anläggning
Julia Stålnacke, extern projektledare
Karin Varberg, projektledare exploatering
Stefan Bergerstam, projektledare anläggning

Dialog med invånare

Invånardialog har skett den 2 och 7 september 2023 på Kungsängstorg i Uppsala.

Bilaga 1.5. Källor

Atrium Ljungberg (odaterad), "Kv. Ångqvarn", <https://www.al.se/kvarteretangqvarn> [2024-01-18]

BESQAB & Ikano Bostad (odaterad), "Skeppskajen", <https://www.skeppskajen.nu/> [2024-01-18]

Dahlgren, Alfred. Ehn, Ola & Elfström, Gunnar (1977), *Sekelskiftets Uppsala i Dahlgrens bilder*, Stockholm: Natur och kultur

Karavan (2023-04-25), "Green Line och Hamnplan", programhandling

Lindvalls kaffe (odaterad), "Om oss / vår historia", <https://lindvallskaffe.se/#om-oss> [2024-01-18]

Linnés Uppsala (odaterad), "Kungsängsliljan", <https://linneuppsala.se/kungsangsliljan/> [2024-01-26]

Länsstyrelsen (odaterad), "Uppsala kungsäng", <https://www.lansstyrelsen.se/upsala/besoksmal/naturreservat/upsala-kungsang.html?sv.target=12.382c024b1800285d5863a8a3&sv.12.382c024b1800285d5863a8a3.route=/&searchString=&counties=&municipalities=&reserveTypes=&natureTypes=&accessibility=&facilities=&sort=none> [2024-01-26]

Naturskyddsföreningen (2021-09-30), "Sveriges jordar", <https://www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/sveriges-jordar/> [2024-01-26]

Samariterhemmet Diakoni (odaterad), "Fastighet", <https://samariterhemmet.se/fastighet/> [2024-01-18]

Samariterhemmet Diakoni (odaterad), "Om oss", <https://samariterhemmet.se/vi-hjalper-behovande-manniskor-genom-omsorg-var-d-stod-och-utbildning/om-oss/> [2024-01-18]

Sandred, Karl-Inge (Red.) (1986). *Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift 1986: Uppländsk horisont: Ortnamnssällskapet i Uppsala 1935-1985*. Ortnamnssällskapet i Uppsala

Skulptörförbundet (odaterad), "In Spiram - Mats Olofgörs", <https://www.skulptorforbundet.se/uppdrag/in-spiram> [2024-02-01]

UNT (2012-02-20), "Bankhuset blir auktionskammare", <https://unt.se/nyheter/upsala/artikel/bankhuset-blir-auktionskammare/r09d5wkr> [2024-01-18]

Uppsala Auktionskammare (odaterad), "Historik", <https://www.upsalaauktion.se/om-oss/> [2024-01-18]

Uppsala industriminnesförening (odaterad), "Industristaden", <https://www.upsalaindustriminnesforening.se/industristaden/> [2024-02-16]

Uppsala industriminnesförening (2021), "Nordviror", <https://www.upsalaindustriminnesforening.se/nordviror-2/> [2024-02-01]

Uppsala kommun (2023-04-06), "Green line – ett grönt stråk genom innerstan", <https://bygg.upsala.se/planerade-omraden/greenline/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (2023-09-27), ”Inga Löwdins plats invigd”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/sodra-astraket/nyheter-sodra-astraket/inga-lowdins-plats-invigd/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (2023-04-27), ”Järnvägens historia i Uppsala”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/jarnvagen-i-uppsala-2/jarnvagens-historia-i-uppsala/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (2023-04-27), ”Kungsängstorgs historia”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/kungasangstorg/kungasangstorgs-historia/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (2022-05-30), ”Miljö- och klimatprogram”, Dnr: KSN-2022-00082

Uppsala kommun (2018-08-16), ”Områdets historia”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/kungasangen/omradets-historia/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (laga kraft 2009-01-28), ”Program för Kungsängen”, Dnr: 2005/20003–1

Uppsala kommun (2020-05-25), ”Program för äldrevänlig kommun”, Dnr: KSN-2019-2644

Uppsala kommun (2022-10-21), ”Reningsverket i Kungsängen”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/reningsverket-i-kungasangen/> [2024-01-18]

Uppsala kommun (2017-08-31), ”Strandbodgatan”, <https://bygg.uppsala.se/fardiga-projekt-och-omraden/strandbodgatan/> [2024-01-25]

Uppsala kommun (2021-06-23), ”Så här ser förslaget ut”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/norra-hovstallangen/sa-har-ser-forslaget-ut/> [2024-01-25]

Uppsala kommun (2023-12-22), ”Tidplan och milstolpar”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/uppsala-c/tidplan-och-milstolpar/> [2024-01-30]

Uppsala kommun (2023-09-25), ”Tullgarnsbron tar form”,
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/tullgarnsbron/aktuellt/tullgarnsbron-tar-form/> [2024-03-01]

Uppsala kommun (2020-03-04), ”Tullgarnsparken”, <https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/sodra-astraket/sa-utvecklas-sodra-astraket/tullgarnsparken/> [2024-03-14]

Uppsala kommun (2023-06-21), ”Undersökningar av mark och grundvatten”,
<https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-sparvag-i-uppsala/undersokningar-av-mark-och-grundvatten/> [2024-01-26]

Uppsala kommun (2023-10-04), ”Ångkvarnen”, <https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/angkvarnen/> [2024-01-24]

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (2018-03-30), ”Antikvarisk förundersökning Kungsängen 24:1, Busstornet”, Dnr PBN 2017–000789

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (2020-08-31), ”DP Ångkvarnen, Uppsala. Gestaltningprogram: Byggnad, kvartersmark och allmän plats”, Dnr: PBN 2016–000384

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (laga kraft 2022-05-05),
”Planbeskrivning Detaljplan för kvarteret Hugin, Utökat förfarande”, Dnr: PBN 2017–
003640

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (odaterad, publicerad 2024-01-19),
”Planbeskrivning Detaljplan för kvarteret Varvet, Standardförfarande”, Dnr: PBN 2018–
002147

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (2021-01-22) ”Planbeskrivning
Detaljplan för Norra Hovstallängen, Standardförfarande”, Dnr: PBN 2017–000789

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (granskningstid mellan 29 april och 31
maj 2019), ”Planbeskrivning Detaljplan för Tullgarnsbron”, Dnr: PLA 2012–020082

Uppsala kommun, plan- och byggnadsnämnden (laga kraft 2022-06-07)
”Planbeskrivning Detaljplan för Ångkvarnen, Utökat förfarande”, Dnr: PBN 2016–
000384

Uppsala kommun, stadsbyggnadsförvaltningen (2021-01-18), ”Gestaltungsprinciper
för Norra Hovstallängen”, Dnr: PBN 2017–000789

Uppsala Motorbåtsällskap (odaterad), ”UMS Varv”, <https://www.ums.se/varv/> [2024-01-
18]

Vasakronan (odaterad), ”Välkommen till Södra city”,
https://www.sodracity.se/app/uploads/2024/01/saljpresentation_sodra_city-3.pdf
[2024-01-18]

Vasakronan (odaterad), ”Se Södra city växa fram”,
<https://vasakronan.se/projekt/sodra-city/> [2024-02-15]

Wahlberg, Mats (1994), *Uppsalas gatunamn*, Uppsala kommuns namnberedning och
historiekommitté

White arkitekter (odaterad), ”Lumi i Uppsala”,
<https://whitearkitekter.com/se/projekt/lumi-i-uppsala/> [2024-03-12]

WSP (2023-06-09), ”Båtupställningsplats Kungsängen 37:9 och 37:1, Uppsala
kommun. Förstudie”

WSP (2018-03-19), ”Sandviksvassen, Tullgarns Pumpstation” Uppsala kommun, plan-
och byggnadsnämnden. Dnr: PBN 2016–000384